

SARRIÀ 1921

CENTENARI DE L'AGREGACIÓ
DE SARRIÀ A BARCELONA

Jesús Mestre Campi
Jaume Oriol Lladó
Carles Romaní Blancafort

.....

SARRIÀ 1921

CENTENARI DE L'AGREGACIÓ
DE SARRIÀ A BARCELONA

**Sarrià 1921:
Centenari de l’agregació
de Sarrià a Barcelona**

Primera edició: novembre del 2021

© dels textos, Jesús Mestre Campi
© dels textos, Jaume Oriol Lladó
© dels textos, Carles Romaní Blancafort
© de la presentació, Daniel Venteo
© del pròleg, Jaume Clotet
© de les taules i gràfics, Taller d'Història de Sarrià
© de les fotografies, vegeu les referències
© d’aquesta edició, Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d’Edison, 3 · Nau A
Pol. ind. Les Torreneres
08754 El Papiol (Barcelona)
Telèfon 936 731 212
efados@efados.cat
www.efados.cat

Direcció, coordinació i disseny:
Editorial Efadós

Col·laboració:
Taller d'Història de Sarrià

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

Fotografies de la portada:
AFB - Fons FAMÍLIA ROMANÍ

Fotocomposició de la portada:
Editorial Efadós

Descripció imatges preliminars:
Pàgina 2: Montserrat Quadras Feliu llegeix a la
Casa Quadras de l'avinguda de la Bonanova,
92, cap al 1920.

Pàgina 6: Processó de Santa Eulàlia al Desert el
1925.

Pàgina 8: Carrer de la Duquessa d'Orleans a
principis del segle xx.

Acrònims:
AFB: Arxiu Fotogràfic de Barcelona
AMDC: Arxiu Municipal del Districte de les Corts
AMDSC: Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-
Sant Gervasi
FGC: Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya
ICGC: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya
MNAC: Museu Nacional d'Art de Catalunya

ISBN: 978-84-18243-72-1
Dipòsit legal: B-16990-2021
Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transfor-
mació d’aquesta obra només pot ser realitzada amb l’autorització dels
seus titulars, salvant l’excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotoco-
piar o escanejar algun fragment d’aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO
(Centre Espanyol de Drets Reprogràfics). www.cedro.org.

ÍNDEX

• • • • •

Presentació 7
Pròleg 9

Com era Sarrià

1. El terme municipal 12
2. Els sarrianencs del 1916..... 28
3. La propietat urbana..... 48

Qui vivia a Sarrià

4. Sarrià: vents, torrents, torres i convents 74
5. El carrer de la Pau. El castell de l’Oreneta..... 90
6. La plaça del Magre. Artesans i jornalers..... 114
7. El carrer Major. El cor de la vila 122

Què pensaven els sarrianencs

8. La resistència a l’agregació 136
9. La cultura a Sarrià..... 148

Cases i famílies de Sarrià

10. Cases i famílies de Sarrià 164

Epíleg 190
Agraïments 194
Bibliografia 196
Índex alfabètic 198

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS PARRÒQUIA SANT VICENÇ DE SARRIÀ

PRESENTACIÓ

SARRIÀ I BARCELONA, CENT ANYS D'HISTÒRIA COMPARTIDA

Daniel Venteo
Historiador

La publicació d'aquest llibre que teniu a les mans s'emmarca en la celebració del centenari de la integració de Sarrià en el municipi de Barcelona. En aquest context, el Districte de Sarrià-Sant Gervasi organitza durant els anys 2021 i 2022 un programa d'activitats públiques per recordar els vincles compartits entre Sarrià i Barcelona al llarg de la seva història contemporània. Mitjançant exposicions, jornades de reflexió, tallers i conferències, itineraris urbans, a més d'activitats infantils, musicals i cinema, sense oblidar iniciatives digitals a la xarxa, entre d'altres, aquesta commemoració té la voluntat no solament de divulgar el coneixement històric sobre el procés de l'agregació municipal sinó també de crear nous coneixements històrics. I no hi ha dubte que el Taller d'Història de Sarrià és el centre d'estudis de recerca històrica dels barris de Sarrià i Sant Gervasi de referència a Barcelona.

D'ençà de la seva creació l'any 2008, el Taller ha esdevingut una entitat les activitats de la qual són imprescindibles per a un públic molt ampli de persones interessades en Sarrià i la seva història. A més de les institucions que van fer possible la seva creació –el Centre Excursionista Els Blaus i l'Associació Cultural Casa Orlandai–, cal recordar també les persones que van animar aquesta entitat avui plenament consolidada i d'una vitalitat extraordinària: Carme Sobrevila i Masvidal, arxivera i bibliotecària jubilada del Museu Nacional d'Art

de Catalunya; Antoni Mañé i Sabat, arqueòleg i historiador vinculat a Els Blaus; i Jesús Mestre Campi, activista cultural i historiador.

El Taller d'Història de Sarrià participa en el programa d'activitats del centenari de l'agregació de Sarrià a Barcelona amb diverses aportacions que cal subratllar, tant per la seva qualitat com per la seva originalitat. Els seus membres han realitzat una recerca exhaustiva en una font documental coneguda però fins ara inexplorada: el padró d'habitants de la vila de Sarrià de l'any 1916, conservat entre els fons de l'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi. La seva anàlisi permet disposar de dades que dibuixen una nova radiografia social, cultural i econòmica dels sarrianencs d'ara fa un segle. Les pàgines que segueixen a continuació es nodreixen d'aquesta recerca inèdita que ara veu la llum aquí, acompanyada del testimoni visual de la fotografia històrica. Es tracta d'un nou i acurat coneixement de la realitat de Sarrià en el moment de ser agregat a Barcelona que el Taller d'Història també ha plasmat en una exposició temporal itinerant. Aquesta mostra, acompanyada de xerrades monogràfiques sobre els diversos territoris que integraven l'antic municipi de Sant Vicenç de Sarrià, també forma part d'una manera assenyalada de la programació del centenari, al costat d'altres iniciatives anàlogues impulsades per l'Arxiu Municipal de Barcelona, el Museu d'Història de Barcelona, Biblioteques de Barcelona i la xarxa d'equipaments públics del Districte de Sarrià-Sant Gervasi.

AUTORIA DESCONEGUDA / AFB · Fons FAMÍLIA ROMANÍ

PRÒLEG

TEIXIR LA IDENTITAT SARRIANENCA

Jaume Clotet
Periodista

E nguany en fa cent que el municipi de Sarrià va ser annexat a Barcelona i, per tant, liquidat. En aquest llibre s’hi expliquen els detalls, per la qual cosa no els comentaré aquí. La nostra va ser la darrera vila independent del pla de Barcelona a ser annexada, però sempre he pensat que Sarrià va ser agregada gairebé en temps de descompte i que només uns quants anys més tard s’hauria salvat.

M’explico. Abans de Sarrià, sis viles ja havien estat incorporades el 1897: Gràcia, Sants, les Corts, Sant Andreu de Palomar, Sant Martí de Provençals i Sant Gervasi de Cassoles. Una setena vila, Horta, ho va ser el 1904. No van ser agregacions fàcils ni dòcils, ja que van comportar protestes ciutadanes i recursos administratius, tots fallits. Per tant, podem deduir que una bona part dels habitants d’aquests municipis i els seus representants van viure l’annexió com una agressió.

En el cas de l’agregació de Sarrià, l’any 1921, les protestes encara van ser més rellevants, tant en l’àmbit polític com en l’àmbit popular, amb una vaga de comerç i una manifestació. La difusió de la informació, la mediatització i la capacitat de reacció de l’opinió pública ja eren molt superiors aquell 1921 que no pas vint anys enrere. Segurament, pocs anys després ja hauria estat molt difícil l’agregació, per la magnitud de les protestes i pel cost polític de l’operació, i avui ja seria del tot impossible. És sabut que la creació o dissolució de municipis és, a Catalunya, gairebé una utopia. Dit d’una altra manera; avui és més fàcil independitzar Catalunya d’Espanya que no pas Sarrià de Barcelona. En conseqüència, un cop assumit que Sarrià no

tornarà a ser un municipi independent, si no és que s’esdevé un daltabaix ara mateix imprevisible, cal passar a un estadi següent. I aquest estadi ni ha de ser el lament estèril ni l’enyorança d’un paradís perdut. Tampoc no ha de ser la ràbia contra una Barcelona uniformitzadora i, per tant, desproveïda d’ànima.

Els sarrianencs podem fer moltes coses sense ser un municipi. L’objectiu primordial ha de ser la preservació de la identitat del nostre poble i de la nostra idiosincràsia. Som sarrianencs perquè no som graciencs ni andreuencs, i viceversa. I ser sarrianenc té unes característiques que cal preservar i enfortir si volem continuar-ho essent. En primer lloc, cal tenir consciència de ser de Sarrià i voler-ne seguir essent, tant nosaltres com els nostres fills. Així de simple i així de determinant.

En segon lloc, cal enfortir i preservar tot allò que ens arrela a Sarrià: les tradicions i festes locals, les escoles de la vila, el comerç centenari, l’esperit muntanyenc, la consciència profundament catalana, l’amor per la història, la civilitat i les nostres entitats, tant les noves com les més antigues. En aquest punt cal aclarir que preservar la identitat no vol dir viure en el passat. Per exemple, Sarrià ha vist néixer els darrers anys una colla castellera i un equip d’hoquei sobre herba, i totes dues associacions estan plenament integrades a la identitat de la vila. «M’exalta el nou i m’enamora el vell», sintetitzava perfectament J. V. Foix ja el 1947.

Per tant, com a conclusió, el futur de Sarrià depèn estrictament de tu. Vols que Sarrià continuï essent una realitat col·lectiva els pròxims cent anys? Doncs viu *sarrianencament*, que és una de les coses més boniques que es poden fer en aquesta vida.

A black and white aerial photograph of the town of Sarrià de Noya. The town is built on a hillside, with a large church featuring a prominent dome in the center. The foreground is filled with dense, dark foliage, and a small, light-colored roof is visible in the lower-left corner. In the background, rolling hills and a body of water are visible under a clear sky.

PART 1

COM ERA SARRIÀ

A. T. V. (ED.) / Col·lecció CARLES MACIÀ

Sarrià 'de dalt'

Vista de Sarrià «de dalt» cap al 1910, feta segurament des del campanar de Sant Vicenç de Sarrià. En primer pla, al centre de la imatge, el primer teatre de l'Orfeó, edificat l'any 1905, vinculat al Centre Sant Josep. A l'esquerra, el

col·legi del Sagrat Cor i, al fons, el palau del marquès de Sentmenat, a la falda de Collserola. A la dreta, la part alta del carrer Major, els trams de Catalunya i dels Caputxins, que enllaçava amb el Desert de Santa Eulàlia.

CAPÍTOL 1

EL TERME MUNICIPAL

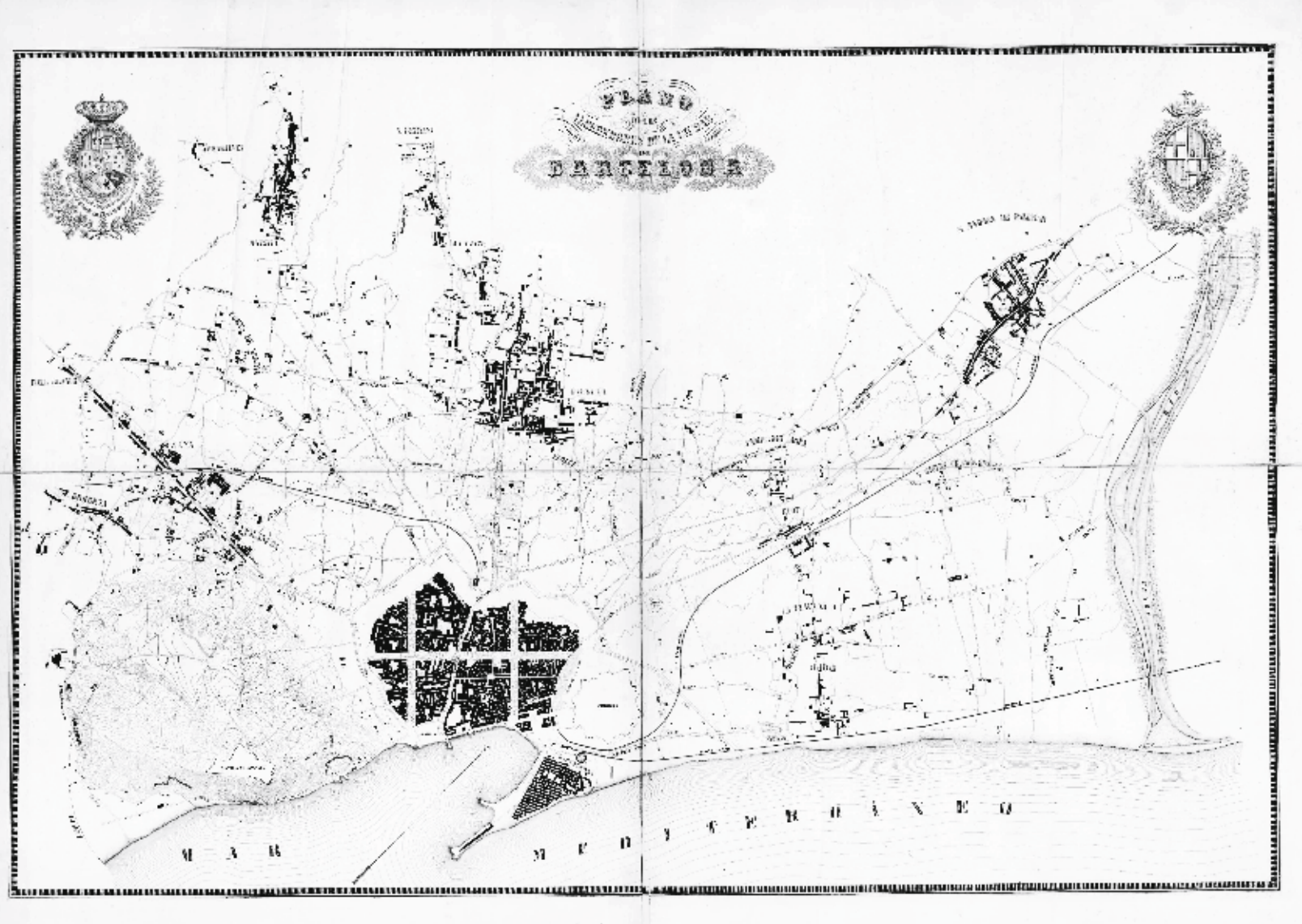
El territori de Sarrià era, a principis del segle XIX, un dels més extensos del pla de Barcelona: anava des de la vall del Llobregat fins a Sant Genís dels Agudells, i des de la Travessera fins a la carena de Collserola. El terme municipal va anar canviant al llarg del segle.

Sarrià va començar a configurar la seva característica fisonomia d'«espina de peix» a l'antiguitat, quan els romans van traçar un camí entre rieres que buscava pujar a Collserola, on hi havia mines de ferro. Com a comunitat, en tenim notícia documentada des de finals del segle X; per tant, és una vila mil·lenària. La construcció del palau de la reina Elisenda i del monestir a Pedralbes, a principis del segle XIV, va ser important per a la comunitat, que el segle següent era reconeguda com a «universitat» pel rei, el que avui coneixem com a municipi. Aleshores, el terme de Sarrià era un dels més extensos del pla de Barcelona: anava des de la vall del Llobregat fins a Sant Genís dels Agudells, i des de la Travessera fins a la carena de Collserola. Comprenia, doncs, Sant Gervasi de Cassoles i les Corts.

A partir del segle XVIII, Sarrià va començar a perdre territori: primer es va segregar Sant Gervasi de Cassoles (la seva parròquia s'havia separat de Sarrià a l'edat mitjana) i a mitjan segle XIX va perdre els territoris de les Corts, que el 1836 van esdevenir un territori autònom; també perd Galvany i la Travessera, que van passar a

Sant Gervasi. El territori va tornar a augmentar el 1890, quan s'hi agrega Vallvidrera, i el 1916 amb l'annexió d'una part de Santa Creu d'Olorda. El plànol topogràfic d'Ildefons Cerdà, del 1855, proporciona una imatge precisa del pla de Barcelona. La majoria d'aquests municipis l'any 1897 van ser agregats a Barcelona, excepte Sant Joan d'Horta (el 1904) i Sarrià. En cap cas es va preguntar a la població d'aquestes viles si estaven d'acord a perdre l'autonomia municipal, i en alguns casos, com els de Sant Andreu de Palomar, Sant Gervasi de Cassoles o Sarrià, es va fer amb l'oposició dels habitants i dels consistoris.

A mitjan segle XIX, Sarrià tenia uns 3.650 habitants i les principals activitats eren agrícoles i artesanals: «Produce de todos los frutos comunes al llano de Barcelona pero su mayor cosecha es la del vino. La industria casi peculiar de este pueblo es la minería, á la que se dedican gran número de sus habitantes saliendo á ejercerla en todos los puntos del principado y aun son llamados de otras provincias, y las mujeres en fabricar encajes de mucho gusto, y cuya labor es muy apreciada», descriu Pascual Madoz al *Diccionario geográfico universal*, del 1833. Aquesta imatge del Sarrià tradicional s'idealitza cent anys més tard en la maqueta que va fer el Centre

ILDEFONS CERDÀ / ICGC

El pla de Barcelona

Ildefons Cerdà, abans de fer el plànol d'Eixample de Barcelona, va fer un plànol topogràfic del pla de Barcelona, l'any 1855, d'un gran interès per la seva acurada elaboració i d'una gran precisió, que permet conèixer molts detalls del pla de Barcelona. A part del relleu, Cerdà dibuixa les zones habitades, els camins, les vies de ferrocarril, els límits municipals entre els pobles i la

«zona militar» entorn de Barcelona, dins de la qual no es podia construir.

A la pàgina de la dreta, la plaça Major i l'església parroquial de Sant Vicenç de Sarrià a principis del segle xx. Es veu el mercat a l'aire lliure, el tramvia i les casetes que tancaven la plaça a la part de llevant. Aquestes cases es van enderrocar el 1905 per permetre el pas al passeig de la Reina Elisenda de Montcada.

A. T. V. (ED.) / Col·lecció CARLES MACIÀ